

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Европейският земеделски фонд за развитие на селските райони
„Европа инвестира в селските райони“

СДРУЖЕНИЕ „МИГ САМОКОВ“

Самоков – 2000, ул. „Македония“ № 34 , Телефон 0888995689, e-mail: mig_samokov@abv.bg

ДОКЛАД:

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРОИЗВОДСТВО И ПРЕРАБОТКА НА БИОЛОГИЧНИ ПРОДУКТИ И АГРО-ЕКОЛОГИЯ ОТ ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ И ПРЕРАБОТВАТЕЛИ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА САМОКОВ

Част 2 - ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА БИОЛОГИЧНО ЗЕМЕДЕЛИЕ В ОБЩИНА САМОКОВ

доц. Елена Цолова

Съдържание на част 2:

2. ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА БИОЛОГИЧНО ЗЕМЕДЕЛИЕ В ОБЩИНА САМОКОВ	2
2.1 КЛИМАТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА	3
2.2 ПРЕРАБОТВАТЕЛНИ МОЩНОСТИ	6
2.3 КУЛТУРИ, ПОДХОДЯЩИ ЗА БИОЛОГИЧНО ЗЕМЕДЕЛИЕ НА ТЕРИТОРИЯТА НА МИГ САМОКОВ ...	9
2.4 ПРОУЧВАНЕ НА ПАЗАРИ. ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА НАВЛИЗАНЕ НА РАЗЛИЧНИ ПАЗАРНИ НИШИ	10
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	13

2. ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА БИОЛОГИЧНО ЗЕМЕДЕЛИЕ В ОБЩИНА САМОКОВ

ХАРАКТЕРИСТИКА НА ПЛАНИРАНЕ НА ОБЩИНА САМОКОВ

В Община Самоков земеделската земя е 512.7 km², а обработваема е около 40% от нея. През последното десетилетие настъпи значителна промяна в структурата на земеделието. Значително се намалиха добивите и обхвата на обработваемата земя. Картофите и пшеницата са основните култури, отглеждани в общината.

На територията се отглеждат хранителни продукти и се добиват суровини, които се преработват в отраслите от вторичния сектор - растителни и животински. Независимо, че селското стопанство не е с определяща тежест за икономиката на територията на общината, то е от важно социално-икономическо значение и е с потенциал за бъдещо устойчиво развитие. Базовите проблеми на селското стопанство са: раздробеността на земеделската земя на маломерни участъци, част от които поради планинския или полупланинския релеф са непригодни за работа и облагородяване, незадоволителното ниво на хидромелиорациите, монокултурно земеделие, силно амортизирана или липсваща основна инфраструктура в селските райони, загуба на почвено плодородие, силна уязвимост или прекалена зависимост от земеделие.

Основните култури, отглеждани на територията, са картофи и пшеница, както и ягодоплодни- малини, ягоди, арония и боровинки. За сериозно развитие на аграрния сектор в областта на биологичното растениевъдство и животновъдство на територията биха могли да се предприемат действия за внедряване на нови технологии и оборудване и прилагане на научни постижения с цел интензификация на производството на картофи, създаване на масиви от трайни насаждения, стимулиране на сътрудничеството между ЗП и преработващия отрасъл.

В животновъдството също се наблюдава значителен спад през последните 10 години. Броят на едрия рогат добитък намалява повече от 2.5 пъти. Спадът в овцевъдството е още по-голям – от 55000 броя през 1990 г. на 14000 през 2015 година (табл.1).

В общината има 202 регистрирани земеделски производители и 80 фирми със селскостопанска дейност. Броят на земеделските производители реално е по-голям, тъй като значителна част от тях не са регистрирани (около 60%). Около 25% от тях обработват по-малко от 1 ха земя, 58% (от 1 до 10 ха), а останалите са по-големи и едри селскостопански производители.

Във всички дребни и в 90% от малките и средни земеделски стопанства работят само членовете на семействата (2 – 3 човека). В стопанствата, обработващи до 10 ха са заети средно по 4 човека, а в големите, обработващи от 10 до 100 ха, по 7 – 8 човека.

Около 70% от земеделските производители разполагат със земеделска техника, но близо половината от нея е остаряла и неефективна. Една трета използват животинска сила в селското стопанство.

Близо половината от земеделските производители продават своята продукция на случайни прекупвачи, а останалите на пазарите на едро, дребно и преработватели.

Аграрния сектор формира около 5% от брутната добавена стойност на икономиката в района, но значението му не бива да се подценява, защото в някои села като Алино, Белчин и Говедарци, те имат водещо място.

Силни страни, които предопределят развитието на селското стопанство са:

- Добре развита инфраструктура;
- Богато културно-историческо наследство;
- Съчетаване на планински и равнинен пейзаж.

Слаби страни:

- Силно раздробено земеделие;
- Ограничаващи природни ресурси;
- Слаба диверсификация на икономиката в част от общината, които разчитат единствено на земеделие;
- Малък дял от инвестициите, насочени към земеделието;
- Несъответствие между търсене и предлагане на стоки и човешки ресурси.

2.1 КЛИМАТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Релеф

Община Самоков се намира в южната част на Софийска област. Разположена е в Самоковската котловина между планините Рила, Плана, Витоша, Верила и Ихтиманска Средна гора при средна надморска височина от 950 -2925 метра над морското равнище.

Релефът на територията на общината може да се определи като планински, високопланински и котловинен. Планинският и високопланинският релеф преобладават и представляват приблизително 4/5 от територията на общината. Релефът във височинния пояс до 1600 м. надморска. височина. включва:

- Южните склонове на Витоша и Плана планина, източните склонове на Верила, Шипочанския рид, западните склонове на рида Шумнатица и подножието на Северна Рила. С тяхно изключение, релефът в този пояс се отличава с преобладаващи полегати склонове, заоблени била и върхове.

- Релефът във височинния пояс над 1600 м. надморска височина. обхваща високите части на Мусаленския, Скакавишкия и Мальовишкия дялове на Рила планина. Тук се издига и най-високият връх на Балканския полуостров – връх Мусала (2925 м.).

- Релефът е с типичен алпийски характер. Доминиращи форми тук са острите нарязани била и върхове, сипей, каменни блокажи и циркуси.

Височинният пояс от 1600 до 2000 м. се характеризира с наличие на богати водни ресурси, ценна иглолистна растителност и висококачествени пасища. Височинният пояс над 2000 м. представлява естествена база за развитие на високопланинския туризъм, поради специфичните климатични условия, формите на релефа и не на последно място високите рекреационни качества. Котловинният релеф е представен от Самоковската котловина със средна надм. в. 950 м., разположена между Рила, Плана, Витоша, Верила, Ихтиманска Средна гора. В средата на котловината се издигат възвишения с тектонски произход, като

едно от тях – възвишението Ридо е превърнато в крайградски парк. През котловината преминава р. Искър и нейните притоци.

Формата на котловината е неправилна и двуделна западна (Палакарийска) и източна (Искърска част), в която са разположени по-голяма част от населените места, обработваемата земя и техническата инфраструктура

Климат

Основен фактор за формирането на климата е надморската височина. Климатът на Самоковската котловина е типично умерено - континентален с планинско влияние.

Средногодишната температура на въздуха е 8.6°C, а средно минималните от -16 до -22°C. Максималните температури измерени през месец юли не надвишават +32- 34°C.

Поради голямата височина амплитуда (850-2925 м.) на територията на община Самоков се наблюдават два вида климат: *умерено - континентален* (под 1000 м.) и *планински* (над 1000 м.). Климатичната характеристика на Самоковската котловина се обуславя от географското ѝ положение и от влиянието на специфичните местните условия. Ихтиманската Средна гора и Плана планина защитават котловината от североизточните ветрове, а планините Рила и Верила – от южните и югозападните ветрове. Климатичните условия на района са със силно планинско влияние и се характеризират с не много горещо лято и мека продължителна зима. Котловинният характер, е предпоставка за температурни инверсии, вследствие на които ниските температури понякога достигат значителни стойности.

Разпределението на валежите е повлияно от надморската височина и експозицията на склоновете. Те са с изразен пролетно-летен максимум и зимен минимум. Средният годишен валеж на територията на общината е значително по-висок от този за страната (в Самоков той е 667 мм., в Боровец 929 мм., в Ситняково 977 мм., а на вр. Мусала 1193 мм.). минимумът на валежите е февруари, а максимумът е през май и юни. Устойчива снежна покривка се образува всяка зима, като средната продължителност за общината е над 150 дни, за Боровец е 161 дни, за Ситняково - над 180 дни, а на връх “Мусала” - над 250 дни, което е важен фактор за зимните спортове и туризма.

Почвена характеристика

На територията на общината се срещат четири почвени типа. Във високите части на Витоша и Рила с надморска височина 1800-2000 м. са разпространени предимно *планинско ливадните почви*. Те са с потенциално високо плодородие, но поради характеристиките на климата са по-подходящи за развитие на пасищно растениевъдство и животновъдство. По високите склонове на Рила, Плана, Витоша и Шипочанския рид, на надморска височина между 700-1800 м. са разпространени *кафявите горски почви*. Те са подходящи за отглеждане на картофи, фуражни култури, ръж и естествени ливади.

Излужените канелени горски почви са разпространени в района на Говедарската котловина, Лакатишка Рила и източните склонове на Верила. По-голяма част от този почвен тип попада в територията на горския фонд, добре е залесен в следствие на което ерозационните процеси развиващи се там са незначителни. Излужените канелени горски почви са подходящи за отглеждане на *картофи, лен, хмел, тревни фуражни култури и* някой овощни ягодоплодни култури - *малини, арония, касис, облепиха, боровинки и ягоди*. В

Самоковската котловина, по поречието на р. Палакария и р. Искър са разпространени главно *алувиално-ливадните почви*. Те са подходящи за отглеждане на разнообразни земеделски култури, но поради голямата надморска височина диверсификацията им е ограничена.

На различни места от територията на общината са създадени условия за развитие на ерозионни процеси с различна интензивност. Най-опасни в ерозионно отношение са водосборите на Марица, Ибър, Бели и Леви Искър, където по стръмните урвести склонове има оголени до основната скала места, които представляват сипеи и грохоти. На отделни места, в резултат на унищожената по стръмните склонове растителност, площите са ерозирани (от площна и струйчеста ерозия). Действащата ерозия се разпростира на около 270 ха площ.

По данни на Министерството на околната среда и водите на територията на общината няма потенциални и точкови източници на замърсяване на почвите с тежки метали, поради което не е изграден пункт към единната национална автоматизирана система за мониторинг на почвите, както и няма данни за наличие на значителни проблеми, които да застрашават екологично – чистото състояние на почвите.

Поземлени ресурси

Земеделските територии заемат общо 495342 дка (41,0% от площта на общината при средно за страната 58,7%). Обработваемата земя в земеделските територии е 251823 дка. Най-голям дял заемат нивите – 153911 дка (61,1 % от обработваемите земи). Трайните насаждения заемат 3707 дка площ (1,5 %), ливадите – 93136 дка (37,0 %) и други обработваеми земи – 1069 дка (0,4 %). Висок е дялът на обработваемите земи, които са изоставени и с години не се обработват (78,2 % през 2004 г.). Изградени са 12181 дка поливни площи за гравитачно напояване от държавни водоизточници, в т.ч. 3100 дка от язовири и 9081 дка от реки. Всички поливни площи се отчитат като годни за напояване, но ефективно използвани са само 6462 дка. Земите по § 4 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи са с обща площ 653 дка, разположени в землищата на гр. Самоков и на селата Белчин, Долни Окол и Ново село. Мерите и пасищата заемат площ от 155900 дка, а високопланинските пасища – 61 352 дка. Заедно с обработваемата земя те формират т.н. стопанисвана земя – общо 469 075 дка, или 38,8 % от територията на общината.

Вследствие на възстановяването на собствеността върху земеделските земи в изпълнение на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи (ЗСПЗЗ), и на възстановяване на собствеността по Закона за възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд (ЗВСГЗГФ) на територията на общината са установени следните видове собственост: *Частна собственост* са 217364 дка, или 18,0% от общата територия на общината, в т.ч. 169234 дка земеделски земи, 45245 дка гори, 2748 дка имоти в населените места. *Общинския поземлен фонд* е 241556 дка, и включва ниви, трайни насаждения, мери и пасища, както и полските пътища и прокари, 63636 дка гори, част от населените места, язовири, общинската пътна мрежа и др.

В обобщение на гореизложеното могат да бъдат направени следните основни изводи, относими към процеса на планиране на развитието на община Самоков.

- Географското разположение, климатичните и природни условия създават възможности за специфично развитие на туризма, търговията, индустрията, селско стопанство и комуникациите в района.
- Разнообразието на почвената характеристика на общинската територия е подходяща за отглеждане на разнообразни селскостопански култури, което определя същественото им значение за развитието на селскостопанския сектор на общината.
- Наличието на голям брой и големи по площ защитени територии, оказва положително влияние върху опазването на околната среда, богатството на флората и фауната, и обуславя възможностите за развитие на алтернативни форми на туризъм.
- Благоприятното географско положение, богатите природни ресурси, запазеното културно- историческо наследство и развитието на качествена инфраструктура създават реални възможности за повишаване на благосъстоянието на жителите на общината, икономическата активност и постигане на устойчив растеж.
- Специфичният височинен релеф на част от площта на общината и обособените климатични условия водят до относително ограничаване възможностите за осъществяване на разнообразна стопанска дейност.
- Предвид на комплексните природно-географски условия почвите в района са силно уязвими на ерозия и деградация, което е основен проблем за ефективното усвояване и опазване на почвените ресурси.
- Относително по-ниският дял от средния за страната на обработваема земя, многобройни маломерни участъци от земеделски земи непригодни за механизизирана обработка ограничават развитието на интензивното земеделие, но са предпоставка за развитие на биологичното земеделие.

2.2 ПРЕРАБОТВАТЕЛНИ МОЩНОСТИ

Пазарът на биологични продукти се развива навсякъде по света и на всички нива. В Европа, Америка и Азия темпът на развитие години наред продължава да бъде впечатляващ. В много страни със сравнително нов или зараждащ се биологичен сектор се правят значителни усилия за налагане на биологичните продукти на пазара. В тази връзка износът не е единственият фокус на тези дейности – местните, регионалните и националните пазарни възможности са интересни и добре осъзнати алтернативи. Основна тенденция за повечето страни от Централна и Източна Европа е тяхната биологична продукция да се развива главно за целите на износа. Това води до невъзможност биологичните продукти да се приспособят към местния пазар, а цената им се оказва прекалено висока за потребителите от тези страни. Разрешението се крие в бързото развитие и разширяване на вътрешния пазар на биологични селскостопански продукти и храни.

Преработката на биологични земеделски продукти включва:

- Сушене на билки, подправки, семена, кореноплодни, плодове и зеленчуци;
- Преработка на биологични продукти, в т.ч. култивиране на билки, подправки и консервиране на плодове, плодово-зеленчукови и зеленчукови храни с ниско захарно съдържание;

- Преработка и разфасоване на пчелен мед и пчелни продукти;
- Преработка на култивирани и диворастващи билки;
- Производство на масла и козметични продукти чрез преработка на етерично-маслени култури;
- Преработка на мляко и млечни продукти;
- Замразяване и сушене на плодове и зеленчуци;
- Производство на сладка от меки плодове;
- Дестилация на етерични масла – роза, лавандула, лайка, мента и маточина.

Насищането на международните пазари с малинови и ягодови плодове през есента, ограничените транспортни възможности и необходимостта от осигуряване на вътрешния пазар с пресни плодове и картофи през зимата и пролетта, налагат да се осигурят хладилни площи за около 2/3 от реколтата. Останалата част от продукцията се преработва в сокове, компоти и сладка. Преобладаващата част от ягодите, боровинките и касиса у нас се берат ръчно и се използват за консумация в пряно състояние. Една част от тях се преработват в сокове, компоти, конфитюр, сладка и други производи, а част от малиновата, ягодовата и боровинковата продукция се изпраща в фабриките за дълбоко замразяване

Разнообразието и значителните количества на произведените плодове, както и отдалечеността от големи консумативни центрове е наложило изграждането на хладилни мощности и преработвателни предприятия. На територията на МИГ Самоков няма изградени такива хладилни мощности. Най-близко разположените хладилници за дълбоко замразяване на плодове са разположени в Ихтиман и Костенец.

За оползотворяване на онази част от продукцията, която не може да бъде реализирана на пазара в свеж вид се използват преработвателни цехове в гр. Велинград. и гр. Дупница. И двата цеха са с малък капацитет. Линии за сушене на плодове в района на Самоков липсват.

На територията на МИГ Самоков е изградено предприятие за замразени миксове от зеленчуци по уникални рецепти 2,5 кг; 0,450 кг е създадено през 1996 г. в с.Белчин и е единствената фабрика в България за индустриална преработка на картофи - производство на бланширани, полуизпържени, дълбоко замразени картофи и продукти от тях. От 2001г. фирмата започва и дейност по производство на замразени зеленчуци и миксове от тях. Търговските марки, под които са познати на вътрешния пазар са „Royal Patatoes“; „Самоков“; „Белчин“; „Къдрав“; „Седмици“; „Бейби“; „Ризоле“, „Роял Патейтос и приятели“ за замразени зеленчуци/; „АРО“ / за „Метро“-магазините/. От 2008 г. фабриката започна производство за търговската марка „Белла България“ АД. В последните две години продукцията ѝ се продава и в Румъния, Македония, Гърция, о-в Крит, Малта.

Високият интерес към сушените плодове и зеленчуци, както и към замразените такива, подтиква много хора да се заемат със задачата да създадат цехове за преработка на плодове и зеленчуци. Пътят от възникването на идеята до нейната реализация не е толкова сложен и тежък с правилната насока и консултация.

При създаването на цех за преработка важен момент е да се съобрази сезонния характер на входящите в производството суровини. Така ще се определят точните срокове за преработка. Като например може да се започне работа на цеха с преработка на ягоди, малини, касис която ще продължи от май до юли. Преработката на боровинка, арония и облепиха може да бъде в периода от 20 август до 20 септември. Преработката на картофи ще започне от месец септември и ще продължи до края на октомври.. По този начин първо

се намалява времето от прясно обраната селскостопанска продукция и преработения продукт. Така се запазват максимално полезните свойства (витамини и минерали) на вече преработените плодове и зеленчуци за получаване на максимално качествена продукция. Другият момент е че по този начин се създава един непрекъснат процес на работа, чрез който се осигурява постоянна заетост на персонала в преработвателното предприятие и води до намаляване на безработицата в съответния регион.

Анализът показва, че възможностите за преработка и съхранение на плодове в района на Самоков са много ограничени. Необходимо е и разширяване на асортиментът на производството, например плодови брашна и други производи към които има интерес.

Новите пазарни условия изискват да се започне работа по създаването на пазарна инфраструктура, която да отговаря на свободното конкурентно пазарно стопанство. Последните няколко години показаха принудително налагане на единни цени на изкупуване, предимно на ягодовата и малиновата продукция от района, от нелоялни търговци, което съчетано с липсата на подходящо тържище за пресни плодове или преработванелна промишленост не мотивира населението да инвестира в създаването на нови овощни градини. Овощните плодове и зеленчуци, произведени в Самоков са известни със своите вкусови качества, но за съжаление обаче предварителната им обработка не успява да подчертае тези добри качества.

За да се превърнат в конкурентноспособна стока на добра цена е необходимо да се осигури калибриране, сортиране, предварително охлаждане, кратко или по-дългосрочно съхраняване при благоприятни климатични и атмосферни условия, осигуряване на маркетингови услуги и прозрачност на вътрешния пазар. Всичко това е основна дейност на едно тържище. Ръководството на община Самоков и на МИГ Самоков трябва да положи максимум усилия, и направи всичко възможно, за включване в проект «Пазари на едро и пресни биологични плодове и зеленчуци», който се координира от МЗХ.

2.3 КУЛТУРИ, ПОДХОДЯЩИ ЗА БИОЛОГИЧНО ЗЕМЕДЕЛИЕ НА ТЕРИТОРИЯТА НА МИГ САМОКОВ

От направените предварителни проучвания на почвени климатичните условия за района и бонитетна оценка на селскостопанските земи на община Самоков се установи, че в района с успех могат да се отглеждат следните култури: зеленчукови (картофи); от овощни ягодоплодни (малини, ягоди, боровинки, черно френско грозде, арония и облепиха); етеричномаслени и лечебни култури (мента, маточина, лавандула, маслодайна роза, немска лайка, лен и черен кимион); фуражни (зърнено-бобови, грах за зърно или в смес с житна култура за зелена маса, многогодишните тревни смеси и многогодишни бобови фуражни смеси).

За по-голяма прегледност на разработката, ще бъдат представени поотделно основните земеделски култури, подходящи за отглеждане в района на Самоков. Всяка една култура съдържа всички необходими изисквания, които задължително трябва да се спазват, преди да се вземе решение от бенефициетите за отглеждането им.

2.4 ПРОУЧВАНЕ НА ПАЗАРИ. ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА НАВЛИЗАНЕ НА РАЗЛИЧНИ ПАЗАРНИ НИШИ

Фактори, благоприятстващи реализацията на произведените в България биопродукти

Съществуващият пазарен потенциал в развитието на биосектора е изправен пред предизвикателството да произвежда и предлага качествени биологични продукти от иновативни земеделски фермери. Интересът от страна на българските потребители към биопродуктите непрекъснато се увеличава, защото това е продукт, проверен от сертифицираща организация, установила липса на пестициди и генно модифицирани организми. Те осъзнават по-високото качество на биологичните продукти, ползите, от тяхната консумация като здравословна, чиста и безопасна храна.

Директни продажби в земеделските стопанства

Добре познати способи за директни продажби в ЕС са пазарите на производители, магазини на колела и др. Продажбите от разстояние се извършват чрез интернет, но изискват места за съхранение на продукцията във фермата и са сравнително по-редки.

Обекти на продажбата са малки количества от: сурово мляко, пчелен мед, яйца от кокошки и пъдпъдъци, прясна и охладена морска и сладководна риба, прясно месо от птици и зайци, заклани във фермата, отстрелян едър и дребен дивеч или месо от едър или дребен дивеч. Производителите подлежат на официален контрол от компетентните органи за гарантиране безопасността на продуктите, като водят дневници и ги етикетират и опаковат, съгласно изискванията на Наредбата.

Успешното осъществяване на директни продажби от фермите изисква да са налице няколко благоприятни условия за това:

1. стопанството да е диверсифицирано чрез предлагане на производствени услуги, агротуризм и др;
2. да разполага със свободна работна сила с умения за посочените по-горе допълнителни дейности, за да не се наруши рутинната земеделска работа;
3. да е разположено близо до големи градове, посещавани туристически обекти, и до по-централни и добре поддържани пътища.

ПРИМЕР НА БИЗНЕС ПРОЕКТ ЗА ДИРЕКТНИ ПРОДАЖБИ НА МЛЯКО

След като се направи оценка на собствените материални, финансови и човешки ресурси на фермера, както и предимствата от директни продажби, може да се подготви и бизнес – проект за малък обект – млекомот, за продажби на мед и др. По-долу се излагат в резюме основните етапи на бизнес – проекта.

1. **Избор и покупка на земя**, както и наемане на земята за период повече от 10 години с право на строеж, ако обектът за директни продажби е извън фермата;
2. **Изготвяне** на устройствен план и инвестиционен проект, архитектурно проектиране, технически или работен проект и количествени сметки за обекта;

3. **Получаване на разрешение за строеж** от собствената община;
4. **Подготовка от консултант на бизнес план** и на заявление на финансова подкрепа на проекта от ДФ «Земеделие»;
5. **Оценка на проектното предложение и сключване на договор** за финансиране на проекта от УО на ДФ «Земеделие»;
6. **Привличане** на заеман капитал за финансиране на проекта.
7. **Изпълнение на дейностите** съгласно проекта и договора за финансова подкрепа – доставка на материали, строително-монтажни работи, управление и др.
8. **Приключване** на дейностите, одит и преглед на документацията от страна на ДФ «Земеделие».
9. **Възстановяване** на част от разходите от УО на ДФ «Земеделие».

ОСНОВНИ ЕЛЕМЕНТИ НА БИЗНЕС ПЛАНА ЗА ПРОЕКТА

1. **Бизнес идея на проекта** – за какъв вид продукти ще се осъществява директна продажба от фермера, целева група и бенефициенти, цели, които се поставят и др.

2. **Кратко описание на базата** – налична и желана от клиента за проект в момента и в перспектива, терен на базата, помещение за оборудване и др. Тази информация е необходима на консултанта за да пресметне разходите за строителни и монтажни работи и размера на годишните и постоянни разходи – амортизация, данъци и такси, лихви върху капитала и др.

3. **Клиенти и конкуренти** - целева група на клиентите, анализ на техните очаквания, вид продукт, които ще бъде предлаган и в каква форма, структура на клиентите на територията, техните силни и слаби страни и др.

4. **Основен капитал и заемно финансиране** – размер и структура на основния капитал, необходим заеман капитал за инвестицията и за експлоатацията на обекта, източник на финансиране, годишно погасяване на заема по кредита.

5. Основна информация за бюджета.

а) *прогнозни приходи за година* – максимална цена на отделните продукти и допустими количества за продажба на година, съгласно Наредба 26/ 2010 год.; очаквани количества продажби за отделните продукти за един ден/ година. Очаквано увеличение на продажбите в рамките на две – три години след стартиране на обекта.

б) *прогнозни постоянни разходи за година* – твърди плащания за обекта като данъци, такси и др.; персонал по видове и брутни разходи за заплати, вкл. Осигуровките, постоянна част на разходите за електроенергия, вода и телефон; разходи за реклама през първата и през следващите години.

в) *прогнозни променливи разходи за обекта* – могат да се определят като процент от приходите от продажби на продуктите, както следва: *електрическа енергия и вода; разходи за преработка на продуктите от животински произход; други променливи разходи* – санитарни и хигиени материали; почистващи и перилни препарати и други разходи.

На тази основа се разработва бюджета на пункта за продажби от фермата. Определя се равновесната (критична) програма за годишни продажби, при която ще се "откупят"

направените годишни разходи за обекта. Съставя се и прогноза за паричните потоци на фермата, чрез която се договорира план за погасяване на заема по кредита и се разработва целостен финансов план на бизнес проекта.

Канали на дистрибуция

Една от най-разпространена форма на дистрибуция - директната продажба до крайните потребители – 54%, на второ място посредническа фирма или организация – 39%, на трето място като канал за дистрибуция стопанствата са отбелязали специализираните магазини или щандове – 25%, на четвърто място респондентите определят дистрибуция на вериги магазини – 14%, на пето място – фермерски пазари – 11% и на последно място електронната търговия – 4%.

. Директните продажби като водеща форма на реализация предоставят много предимства пред земеделските стопаните и потребителите, а именно създава се пряк контакт между производители и потребители, което има съществена роля по отношение произхода и качеството на биопродуктите, налице са по-ниски цени вследствие от ограничаването на посредници при дистрибуцията. Потребителите могат да получат по-пълна информация за техните потребителски предпочитания и вкусове. Освен това потребителите имат достъп до богат асортимент, свежи и качествени продукти на достъпни цени. По отношение на фермерските пазари в бъдеще се очаква този процент да нарасне, тъй като все повече се организират и откриват специализирани фермерски пазари за биопродукти. Фермерските пазари добиват все по-широка популярност, защото носят икономически, социални и екологични ползи както за местното население, така и за развитие на малките населени места. Те допринасят едновременно както за повишаване стандарта на живот, така и за все по-голямата информираност и взискателност на потребителите към качествените хранителни продукти

Разширяване на продуктова гама

На въпроса, имат ли желание да разширят своята продуктова гама, 44 % посочват положителен отговор и смятат, че желаят да разширят своето производство, като отглеждат *нетрадиционни култури*, но с подсигурен пазар, други 6% имат възможности за култивирано отглеждане на нетрадиционни лечебни растения, както и отглеждане на етерично-маслени култури (лавандула, маточина, мента или друга култура). Освен това някои земеделски стопанства в момента на тяхната дейност развиват вече и конвенционално производство и се разширяват в посока зеленчукопроизводство. Други от запитаните отговарят, че в момента отглеждат орехоплодни овощни видове и имат желание да разнообразят стопанството си, като започнат да практикуват биологично пчеларство и по-точно производство и пакетиране на мед и пчелни продукти.

Оценката на потенциала за развитието на агробизнеса в региона, показва, че 43% от производителите оценяват потенциала за развитието на агробизнеса им в региона като добър, други 29% – като задоволителен, едва 21% – като много добър и само 7% – като нисък. От тези проценти следва, че съществува потенциал за развитие на агробизнеса в региона, а оттук и на биологичното производство като една възможност за успешен бизнес на млади агропредприемачи.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Резултатите от проведеното задълбочено научно изследване относно производството и търговията на биологична селскостопанска продукция в гр. Самоков ни дават основание да направим следните по-важни изводи и обобщения:

Производството на биологични продукти на територията е много слабо застъпено. Произвеждат се предимно малинови плодове, които заемат площ около 10 хектара. Най-висок относителен дял на биооператорите са заетите в сектор конвенционално растениевъдство и пчеларство. Наблюдава се тенденция към нарастване брой на биологичните производители, което е следствие на по-големите възможности, предоставяни по ПРСР за периода 2014–2020. По-този начин се създава благоприятна среда за стимулиране на предприемаческата активност сред младите фермери като пример за успешен бизнес модел, допринасящ за опазване на околната среда и съживяване на местната икономика.

Водещите проблеми на този етап при производството на биологични продукти в изследваната област са свързани с недостатъчни субсидии, липса на държавно подпомагане и данъчни стимули, трудна реализация в нашата страна, висок дял на ръчен труд, недостиг на качествена работна ръка и неразвита преработваща база.

По-голямата част от земеделските стопани предпочитат директните продажби (54%) като форма за реализация на своята продукция, защото се изгражда доверие у потребителите и се осъществява обратна връзка на информация, което е основа за по-дълготрайни отношения между тях.

Също така 39% от земеделските производители използват и посредническа фирма, а 25% – специализирани магазини за здравословни храни, открити фермерски пазари и др. канали за успешна реализация на биологичната продукция.

Целта е да се предлагат местни и автентични продукти, да се подкрепят малките семейни ферми, да се продължи съхраняването на българските традиции и култура и популяризиране на екологично чистата храна.

Идеи

за земеделски проекти и възможности за финансиране от Програмата за развитие на селските райони 2014 – 2020 г.

Проект за подвижно пчеларство и инвентар по мярка 4.1. – добавете стойност към продуктите, които произвеждате във вашия пчелин като кандидатствате с проект за закупуване на прикачен инвентар за подвижно пчеларство, специализирано транспортно средство, или друг инвентар за изваждане на меда или за директни доставки.

Проект за пасищно животновъдство (месо и мляко) по 4.1 или 4.2. По тази мярка има възможност да се стартира в една от най-атрактивните области в животновъдството и с възможности за директни продажби и маркетинг на продукцията. Може да се стартира с няколко телета или крави за мляко и да се развие стопанството до директни продажби на местни пазари на прясно мляко, млечни продукти и/или месо и месни продукти.

Проект за биологична мини мандра по мярка 4.2. Инвестицията в преработка на млякото може да увеличи brutната продажна цена на литър прясно мляко над 3 пъти. Мини мандрите могат да бъдат успешен бизнес модел за малките семейни ферми, които да разграничават своите продукти и да се насочат в различни пазарни ниши, в сравнение с масово произвежданите млечни продукти. Подходящи са и в район с развит туризъм, както за директни продажби, така и за снабдяване на местата за хранене и туристическото настаняване.

Проект за овощни градини в близост до пазар за директна консумация, продажба по мярка 6.1/6.3 или 4.1 и 4.2. – може да се стартира със създаването на няколко декара собствени биологични насаждения и да кандидатствате с проект за разширяване на стопанството. Може да използвате безвъзмездно финансиране за създаването на трайни биологични насаждения, за покупката на земя, за закупуване на земеделска техника, машини и оборудване, както и да се инвестира в активи за преработка на земеделските продукти за различни пазари – крайни клиенти, преработвателна промишленост, козметика и лекарства и др.

Проект за изграждане на енергоефективни оранжерии за зеленчуци и съпътства -що открито производство по мерки 6.1/6.3 или 4.1 или 4.2. Може да се инвестира в модерни оранжерии с двослойно покритие, спестяващи разходите за отопление. Подобни оранжерии дават възможност да се произвежда целогодишно като се засаждат две реколти зеленчуци – пролетна и есенна. Различните технологии за отопление и поливане, позволяват отглеждане на големи количества от най-различни видове зеленчуци, съобразно с пазарното търсене.

Проект за мобилна дестилерия на етерични масла по мярка 4.2 или 4.2.2. –мобилната дестилерия дава възможност суровината да се преработи веднага след обирането ѝ за получаване на най-добри резултати. Оборудването може да се позиционира непосредствено до насажденията на фермерите и да се преработва суровината – както чрез изкупуване, така и на ишлеме за самите фермери. Подобни инсталации са модулни, като всеки модул се

оформя самостоятелно и може да се транспортира и да работи на избрано място в близост до самите насаждения.

Проект за създаване на малко преработвателно предприятие по преработка на плодове и зеленчуци – биокомпоти, зеленчукови консерви, сладка, лютеници, сосове и др. по мярка 4.2. Инсталациите за производство на компоти са сравнително най-евтини и позволяват да се задоволят специфични пазарни ниши – директни доставки, здравословни храни, биохрани. Този проект е подходящ да се реализира и от групи и организации на производители, тъй като чрез общата продукция на всички членове може да се оползотвори достатъчно производствен капацитет на инсталацията и продукцията да излиза с ниска себестойност.